

HET ACTIVISME DER ONMONDIGEN ¹

door

E. VELEMA

INLEIDING

Een aantal redenen maakt het niet eenvoudig reeds nu een afgeronde schets te geven van de achtergronden van huidige studentenbewegingen en van de ideologische en niet-ideologische factoren, die de protesten en de opstanden van de studenten afdoende verklaren. In de eerste plaats: de voorhanden informatie draagt een overwegend journalistiek karakter. Waardevolle empirische analyses zijn nog vrij schaars. In de tweede plaats: het verschijnsel dat ons bezig houdt blijkt wereldomvattend te zijn. Veel informatie beperkt zich uiteraard tot de beschrijving van situaties in een bepaald land of van een bepaalde universiteit. Generaliseren is in dit stadium noch mogelijk noch wenselijk. In de derde plaats: door het ontbreken van een zekere kwalitatieve en kwantitatieve stabiliteit in de ontwikkeling is het uiterst moeilijk tot een realistische en enigszins consistente analyse te geraken. De inhoud van dit artikel moet daarom als voorlopig worden beschouwd. Deze bijdrage poogt te informeren en te stimuleren tot verdere discussie en studie. Voor degenen, die om welke reden dan ook bij de confrontatie met de huidige studentenuitingen door angst worden bevangen of door gevoelens van cultuurondergang worden overmeesterd of de neiging in zich voelen opkomen om deze verschijnselen met geweld tegemoet te treden is het wellicht nuttig de volgende historische feiten op zich in te laten werken. In Parijs heerste in de 13e eeuw een dusdanige strijd tussen stedelingen en academici dat de universiteit voor lange tijd moest worden gesloten; in de 14e eeuw liet bij een verwoed gevecht tussen burgers en academici te Oxford een hoogleraar het leven; in de 15e eeuw werden te Parijs studenten gestraft die door fluiten, zuchten of stenen gooien hun leermeesters probeerden te dwingen tot de verbetering van hun onderwijsmethoden; studenten te Montpellier grepen in de 16e eeuw naar de wapens om hun professoren te dwingen colleges te geven; in de 17e eeuw wordt gemeld dat de brutale tuchteloosheid der studenten in Europa een verwonderlijke en beschamende hoogte bereikte. Studenten zijn vrijwel altijd in meer of mindere mate betrokken geweest bij onbelangrijke of belangrijke gebeurtenissen binnen

¹ Eerder verschenen in *Alcuinus*, 10e jg. nr. 10, okt. 1968, Tijdschrift Nederlandse Studenten en Afgestudeerden van de Technische Hogeschool Aken.

en/of buiten de universiteit. Zij hadden een niet onaanzienlijk aandeel in de revolutie van 1848; zij lieten zich niet onbetuigd bij de veranderingen die zich in de 19e eeuw en in het begin van de 20e eeuw in China en Rusland voltrokken; zij waren betrokken bij nationale onafhankelijkheidsbewegingen; zij stimuleerden anti-koloniale ontwikkelingen en zij zijn tot op heden in vrijwel alle landen ter wereld een tamelijk machtige politieke factor.

Een eerste analyse van wat zich thans internationaal aan conflicten, explosies en ontwikkelingen in de studentenwereld voordoet maakt duidelijk dat de optredende verschijnselen niet kunnen worden afgedaan met vaderlijke opmerkingen, met formeel-democratisch beleidsraffinement of met het psychologiseren van de verschijnselen.

Er werken krachten in de studentenwereld die uitgaan boven momentelijke groeistuipen en puberaal onbehagen. Talloze studenten hebben ongetwijfeld met veel ouderen gemeen dat zij geen heldere voorstellingen hebben van hetgeen ze met zichzelf, met de medemens en met de maatschappij willen, maar tamelijk eenduidig blijkt dat de huidige studenten uitermate kritisch staan tegenover vigerende politieke, sociale, geestelijke en wetenschappelijke instellingen en tegenover allen die volgens hen de zgn. „establishment” vertegenwoordigen.

Velen — en bepaald niet de slechtsten — hebben het vertrouwen in de parlementaire democratie openlijk opgezegd; tallozen hebben maar een matig geloof in de zin van de hedendaagse wetenschapsontwikkeling; een niet gering aantal twijfelt aan de waarde van het alom aanbevolen carrière maken; grote groepen onder studenten en niet-studenten wijzen de moraal van onze samenleving af of staan er op z'n minst niet geheel achter. Ter verduidelijking — in Nederland niet geheel overbodig — zij opgemerkt dat hun kritiek zich niet beperkt tot de gangbare sexuele moraal.

Studenten van vandaag toetsen de huidige maatschappij in West en Oost op criteria die regeringsleiders, gezeten burgers en aangepaste arbeiders niet altijd welkom zijn. Zij beperken zich daarbij niet tot ideologische haarkloverijen, maar gaan over tot acties met methoden die de meesten van ons vreemd zijn. Studentengroeperingen zijn allerm minst meer vrijblijvende debatingclubs voor aankomende leiders of leidertjes van de gegeven orde. Zij stellen die orde zelf onder kritiek en vaak op een wijze die weinig strookt met de ons vertrouwde spelregels. Men heeft in Londen, Tokio, Berlijn, Berkeley, Parijs, Praag en elders zeer concreet ervaren welke invloed daarvan kan uitgaan.

Wat beweegt de studenten? Waarom werpen ze zich niet op hun studie? Waarom bemoeien ze zich met politiek? Waarom tonen ze zich weinig dankbaar tegenover de welvaartsstaat? Waarom collectieve revoltes tegen maatregelen en bedoelingen die op bepaalde gronden als redelijk kunnen worden beschouwd? Sommigen staan helaas al te snel gereed met verklaringen die het in bepaalde kringen uitstekend blijken te doen. Ik denk hierbij aan degenen die voor alles wat de bestaande orde kritiseert verwijzen naar communistische infiltratie en agitatie. De feiten bieden weinig steun aan deze verklaring. Integendeel: er is eerder reden aan te nemen dat het optreden der studenten de landen achter het IJzeren Gordijn ten zeerste moet verontrusten. Kennelijk kan het verschijnsel niet teruggebracht worden tot puberaal onbehagen of tot de invloed van bepaalde politieke stromingen. Studenten zijn op z'n minst op zoek naar nieuwe leefvormen. Aan de hand van een aantal stellingen betrekking hebbend op de volgende vragen:

Wat beweegt de meer radicale studenten?

Wie zijn de meer radicale studenten?

Wat zijn aanleidingen tot en oorzaken van hun huidige optreden? zal getracht worden bovenstaande globale aanduidingen in het kort te specificeren.

1 WAT BEWEEGT DE MEER RADICALE STUDENTEN

Stelling 1

Zij wijzen de liberaal-kapitalistische welvaartsstaat in sterke mate af.

Stelling 2

Zij staan eveneens afwijzend tegenover het dogmatisch marxisme.

Stelling 3

Mede als gevolg van de onder 1 en 2 vermelde stellingname verzetten ze zich tegen de instellingen van de genoemde maatschappijstructuren. („Big government, big business, big labour, big press”)

Stelling 4

Zij weigeren in vele gevallen specifieke rollen die hen door de huidige universiteiten worden opgedrongen op zich te nemen. „Die Studierenden sehen sich in der Rolle eines Lumpenproletariats ausgebeutet für angebliche oder tatsächliche Interessen der Gesellschaft in Lernfabriken.” „Es ist nicht so wichtig einen Platz in der Gesellschaft zu finden als die Gesellschaft so zu gestalten dass man in ihr auch einen Platz haben möchte.” Deze uitspraken van studentenleiders illustreren hoezeer men bevreesd is voor een te vergaande aanpassing van de universiteit aan een gegeven orde.

Stelling 5

Het gevoel overheerst dat de student in de huidige maatschappij geen duidelijke rol heeft. Er bestaat veel statusonzekerheid en bij studenten van bepaalde studierichtingen toekomstonzekerheid.

Stelling 6

Zij beschouwen de ontkenning van het bestaande bijkans als een nieuwe religie. De zeer radicalen zien als enige oplossing voor het bereiken van hun doelen: het zich bevrijden van de last der geschiedenis.

Stelling 7

In het licht van het bovenstaande zijn kritiek op de universiteit en kritiek op het vigerende sociale systeem onlosmakelijk met elkaar verbonden. Op grond hiervan wordt de „Politisierung” van de universiteit verdedigd.

II WIE ZIJN DE MEER RADICALE STUDENTEN

Stelling 1

Studenten zijn in het algemeen door hun positie meer in de gelegenheid zich relatief vrijblijvend kritisch op te stellen.

Stelling 2

Studenten zijn sterk geneigd tot purisme in hun opvattingen.

Stelling 3

Radicale studenten dienen niet verward te worden met hippies of beatniks. Het zijn meestal intelligente studenten uit de meer hogere sociale milieus, die in hoge mate geïnteresseerd zijn in de huidige politieke en sociale ontwikkelingen.

Stelling 4

De leiders behoren meestal tot de ouderejaarsstudenten.

Stelling 5

De meer radicale studenten beantwoorden niet meer aan kenmerken ontleend aan de „skeptische Generation” en aan de „Silent Generation”.

Stelling 6

Zij maken de indruk geen „Leitbilder” te kunnen ontleenen aan de vertegenwoordigers van de „establishment”.

Stelling 7

Deze studentengeneratie is ten eerste in verwarring geraakt door het feit dat simpele sociaal-ethische constructies niet bleken te kloppen (oorlog in Vietnam, de dood van Kennedy, het negervraagstuk, het optreden van de Sovjet-Unie, etc.).

Stelling 8

Vele studenten, vooral uit hogere sociale milieus tonen een sterke be-

hoefte zich te identificeren met de problemen van de „underdogs”.

Stelling 9

Vele studenten zijn eerder internationaal dan nationaal georiënteerd.

Stelling 10

Radicale studenten met bovenstaande opvattingen vormen in ieder land een kleine minderheid met een naar verhouding zeer grote invloed. Zij schijnen te verwoorden wat de passieve meerderheid in meer of mindere mate eveneens bezighoudt.

Stelling 11

Vele radicale studenten beschouwen zich als de nieuwe dragers van radicale veranderingen. Zij beleven zichzelf in vele gevallen als pioniers van een komende nieuwe maatschappij.

III WAT ZIJN AANLEIDINGEN TOT EN OORZAKEN VAN HUN HUIDIGE OPTREDEN

Stelling 1

De onzekere positie van de huidige studentengeneratie (statusonzekerheid, toekomstonzekerheid, negatieve of verouderde beelden van de student in de maatschappij, incongruenties in het ontwikkelingsproces) kunnen bijdragen tot het optreden van onlustgevoelens.

Stelling 2

Repressieve maatregelen van instellingen geven de radicalen te gemakkelijk voedsel voor hun ideologische opvattingen.

Stelling 3

Latente opvattingen bij de indifferenten worden snel manifest bij het nemen van repressieve maatregelen. Zij laten zich gewillig mobiliseren door de radicalen. Er is nauwelijks sprake van een georganiseerde oppositie tegen de radicalen.

Stelling 4

Studentenonlusten treden sneller op aan die universiteiten waar spanningen aanwezig zijn in de wetenschappelijke staf en waar communicatiestoornissen bestaan tussen wetenschappelijke staf, administratie en topleiding.

Stelling 5

De grootte en het geestelijk klimaat van de universiteit behoeven geen doorslaggevende factoren te zijn bij het ontstaan van studentenonlusten.

Stelling 6

Een te grote identificatie van de universiteit met de behoeften van een bepaalde maatschappijstructuur vormt een voedingsbodem voor activistisch optreden. „Wir kämpfen gegen Schulen und Universitäten die den Typ des Angepassten produzieren, die Opportunisten belohnen und

die Entfaltung kritischen Bewusstseins verhindern".

Stelling 7

Onpersoonlijk en routinematig onderwijs geeft sterke aanleiding tot gevoelens van onbehagen. De besten onder de protesterende studenten eisen meer individuele aandacht en meer mogelijkheden voor een waarlijk intellectuele ontwikkeling.

Stelling 8

De massificatie van het wetenschappelijk onderwijs zonder differentiatie in de eisen leidt tot verzet bij grote groepen studenten.

Stelling 9

Studenten aanvaarden autoriteit, maar geen disfunctionele macht.

Stelling 10

Instellingen van de bestaande maatschappijstructuur die machtsmisbruik bewust of onbewust toepassen versterken de radicalen in hun overtuiging dat slechts directe actie voert tot het bereiken van hun doelen.

(„shop-ins, sit-ins, sleep-ins")

Stelling 11

Daar waar inspraak niet leidt tot medebeslissen door de studenten is niet te verwachten dat zal worden bijgedragen tot het doen afnemen van de protesten (pseudo-democratie).

SAMENVATTING EN SLOTOPMERKINGEN

In het algemeen laten de studenten zich leiden door sociale, ideologische en onderwijskundige motieven bij het verkrijgen van de volgende grondrechten.

- het recht op politiek engagement in de volle betekenis van het woord;
- het recht op kwalitatief goed onderwijs;
- het recht op erkenning als gelijkwaardige in zaken de universiteit betreffende (meespreken, meedenken, meebeslissen).

Zij willen in het algemeen geen revoluties, maar een militante democratie. Zij wensen meer echtheid en menselijkheid, meer gelijkheid en mondigheid, meer openheid en informatie, meer mondiaal dan nationaal denken en handelen. Het volgende citaat geeft de bewogenheid van de meer radicalen weer.

„Es ist ein Aufstand gegen die Gesellschaft der Kybernetiker und Computer, gegen eine technische, überentwickelte Welt, deren Maschinen mehr entfremden als es Marx ahnen konnte, gegen eine Herrschaft durch Bürokratie, die unkontrollierbar geworden ist, gegen die Appa-

rate der Parteen, Gewerkschaften, Konzerne, Regierungen, deren Machtsmechanismen nicht beeinflusbaar, nicht einmal durchschaubar sind, gegen eine Menschheit, die mit ihren fantastischen technischen Errungenschaften die Urübel Krieg, Armut, Ungerechtigkeit eher zu vergrößern als zu bezwingen scheint".

Ik heb grote bedenkingen tegen de methoden en de stijl der radicalen; ik huiver van hun activisme, hun simplistische maatschappij- en mensbeelden en van hun regressieve ideologieën, maar ik beschouw de besten onder hen als seismografen.

Zij zien duidelijker dan wij dat we te zeer zijn blijven steken in 19e eeuwse structuren en mentaliteiten, dat ideaal en werkelijkheid ontoelaatbare discrepanties vertonen, dat krachten zijn en worden opgeroepen die we nalaten voldoende te beteugelen, dat hebben en zijn niet aanvaardbaar zijn afgewogen, dat onze christelijke en humanistische idealen al te persoonlijke aangelegenheden zijn geworden, dat onze parlementaire democratie tot een formaliteit dreigt te worden gereduceerd en dat onze universiteiten zich vaak te gemakkelijk buigen voor conformistische eisen. Deze jonge mensen wensen te staan voor een paar zaken die de moeite waard zijn en die het gevaar lopen verwaarloosd te worden door de gearriveerden. Er wordt stellingname van de oudere generatie gevraagd m.b.t. waarden en structuren.

Het ergste wat ons daarbij kan overkomen is dat we onze vastgelopenheden tot standpunten verheffen. Naar mijn overtuiging zullen jong en oud niet gescheiden de weg der negatie moeten gaan maar samen moeten zoeken naar militante antwoorden op de uitdagingen die de huidige en toekomstige werkelijkheid stelt. Het activisme der onmondigen kan verregaand worden beschouwd als een reactie op het te laat der mondigen. Het woord is thans aan de mondigen. Het is de hoogste tijd. De onmondigen zijn mondigder dan u denkt!

Literatuur

- ALBERS D., Demokratisierung der Hochschule. Verlag Studentenschaft. Bonn, 1968.
Artikelen uit het weekblad „Die Zeit“, 1967 en 1968.
BERGMANN U., DUTSCHKE R. u.a. Rebellion der Studenten oder die neue Opposition. Reinbek bei Hamburg, 1968.
Besluiten van het „Verband Deutscher Studentenschaften“. Verlag Studentenschaft. Bonn, 1968.
BOURDIEU P., PASSERON J. C., Les héritiers. Paris, 1964.
HAGER J. u.a., Die Rebellen von Berlin. Berlin, 1967.
HERMANN K., Die Revolte der Studenten. Hamburg, 1967.

- LAMMERS C. J., *Studentenvakbeweging en universitaire democratie*. Amsterdam, 1968.
- LEIBFRIED S., *Wider die Untertanenfabrik*. Köln, 1967.
- LIPSET S. M., WOLIN S. S., *The Berkeley Student Revolt*. New York, 1965.
- MAGER F., SPINNARKE U., *Was wollen die Studenten?* Frankfurt am Main, 1967.
- MARCUSE H., *Das Ende der Utopie*. Berlin, 1967.
- NIRUMAND B. u.a., *Kursbuch 13*. Frankfurt am Main, 1968.
- NITSCH W., GERHARDT U. u.a., *Hochschule in der Demokratie*. Berlin, 1965.
- SCHOEPS H. J., Dannemann Chr., *Die rebellischen Studenten*. München, 1968.
- SEELIGER H., *Die ausserparlamentarische Opposition*. München, 1968.
- Student Politics on three Continents*, *Sociology of Education*, Volume 37, number 3, 1964.
- Student Politics*, *Comparative Education Review*, Volume 10, number 2, 1966.
- Students and Politics*, *Daedalus*; *Journal of the American Academy of Arts and Sciences*, 1968.
- ZWEIG C., *The student in the Age of Anxiety*. London, 1963.